

*Patarimai tėveliams, ruošiantiems
būsimus pirmokėlius į mokyklą*

2009 m.

Bendrosios, smulkiosios motorikos, artikuliacijos aparato lavinimui

- ❖ Pasiūlykite vaikui mėtyti kamuolį suplojant rankomis. Vaikas turi ne tik išmesti kamuolį aukštin ir jį pagauti, bet ir spėti tame tarpe suploti delnais. Išmesti kamuolį reikia ir dešine, ir kaire ranka, po to mėtyti pakaitomis. Kitas etapas: du kartus dešine – vieną kartą kaire, ir atvirkščiai.
- ❖ Naudinga paridenti mažą kamuoliuką tarp delnų, permetinėti jį iš vienos rankos į kitą ir atgal. Šie pratimai ne tik gerina judesių koordinaciją, bet ir masažuoja delnukus. Pasiūlykite vaikui pažaisti “vanagą” - tegu numeta kamuoliuką ant stalo, o kai šis ims šokinėti paviršiumi, pulti jį kaip grobį ir pagauti.
- ❖ Uždėkite vaikui ant galvos knygelę ar lentelę – tegu pamėgina 30 sekundžių nejudant išlaikyti ją ant galvos. Tuomet paprašykite, kad pajudintų rankas, pasistiebtų, pastovėtų ant vienos kojos, pereitų per kambarį. Šie pratimai lavina pusiausvyrą.
- ❖ Ant stalo padėkite 5 flomasterius. Tegu vaikas juo pasiima nuo stalo įvairiais būdais. Pirmąjį tegu paima laikydamas flomasterį iš abiejų galų didžiųjų pirštų galiukais. Antrąjį – abiem rodomaisiais pirštais ir taip toliau – iki mažylių pirštukų. Jei vaikas su tuo puikiai susitvarkys, galite pakeisti flomasterius degtukais. Šis žaidimas stiprina raumenų tonusą, koordinaciją, ugdo judesių tikslumą, moko dirbti abiem rankytėm.
- ❖ Parodykite vaikui kokį nors judesį – tegu vaikas jį tiksliai pakartoja, po to tegu prijungia prie jūsų judesio savo (pavyzdžiui, sutrepsi koja). Tuomet jūs pakartokite abu judesius, pridurdami trečią naują judesį (linktelėjimą galva, ar pliaukštelėjimą delnais). Tegu vaikas pakartojęs judesius prideda ketvirtąjį. Šis pratimas gali virsti žaidimu: kas pirmas susipainios kartodamas judesius, tas ir pralaimės. Visas šias linksmybes reiktų kartoti kuo dažniau, geriausia kasdien.
- ❖ Patartina būsimajam pirmaklasiui padėti lavinant jo pirmuosius rašymo įgūdžius. Vaiką galime pratinti matematikos mokymuisi skirtame sąsiuvinyje apvedžioti langelius, dėti taškus ant linijų ir juos sujungti, perpiešti trafaretus, ornamentus, rašyti raidžių elementus. Visa tai lavins vaiko rankos judesius, pastabumą, padės greičiau orientuotis sąsiuvinio lape.
- ❖ Tėveliams, mokantiems vaiką pažinti raides, būtų tikslinga jį paskatinti rašyti piešimo būdu, t.y. kopijuoti spausdintines raides. Tai vaikams padėtų jas išiminti, o kartu visą raidžių mokymosi procesą padarytų įdomesnį.
- ❖ Vaikams, turintiems tarimo trūkumų, naudinga kasdienė lūpų, liežuvio mankšta. Ją, paaiškinus logopedui, tėvai galėtų atlikti kartu su savo mažaisiais.
- ❖ Pastebėję vaiko kalbos trūkumus, nedelskite, kreipkitės į logopedą. Kai kuriems tarimo trūkumams pašalinti kartais pakanka kelių apsilankymų.
- ❖ Sekite vaiko kalbą. Netaisyklingai tariamus žodžius pakartokite patys, įpinkite juos į kokį posakį, dainelę ir kartokite kartu su mažyliu. Įtvirtinti kalbos garsus labai padeda žaismingos skaičiuotės bei greitakalbės.

Kūrybinės vaizduotės, kalbos, mąstymo lavinimo pratimai

- ❖ Pasiūlykite savo atžalai sukurti pasaką apie pasirinktą daiktą. Pasakas galima kurti apie įvairiausius daiktus – sagą, kuri nežino kaip patekti į savo namelį, batą, į kurį niekaip negali įlįsti koja, liežuvi, kuris gyvena savo namelyje (burnoje), tuo pačiu galima atlikti ir artikuliacinio aparato lavinimo pratimus ir t.t.
- ❖ Galima atgaivinti bet kurį daiktą ir pasiūlyti sugalvoti pasaką, apsakymą. Pvz., pasakote, kad lėkštelė taps „lėktuvu“, o šaukštelis – „lakūnu“. Pasiūlykite vaikui kurti istoriją toliau.
- ❖ Padėkite vaikui išmokti naujus žodžius mokantis eilėraščių ir dainų. Pavyzdžiui, pasakykite du žodžius, kurie rimuojasi (pvz. lėlė, gėlė) ir vieną, kuris nesirimuoja (pvz. katinas). Paklauskite savo vaiko, kuris žodis netinka.
- ❖ Pažaiskite žaidimą „Slaptasis agentas“, raskite žodžius, kurie prasideda kuria nors raide (pvz. m ar p). Ieškokite žodžių ant etikečių, pastatų, ženklų, parduotuvių, reklamų, maisto produktų – tiks bet kokie žodžiai kasdieninėje jūsų aplinkoje.
- ❖ Leiskite vaikui pasirinkti raidę (pvz. K). Užrašykite raidę ant popieriaus lapelių ir padėkite lapelius ant daiktų, kurie prasideda ta raide (pvz. ant kėdės, kilimo, kriauklės, kakavos). Pabandykite padėti lapelį ant daikto, kuris neprasideda raide k, ir leiskite vaikui ištaisyti klaidą.
- ❖ Pažaiskite žaidimą „Rimo bokštas“. Padėkite ant stalo kaladėlę. Pasakykite žodį ir paprašykite vaiko sugalvoti žodį, kuris rimuotušis (lėlė, gėlė, žolė, pelė). Sugalvojęs žodį, kaladėlę deda vaikas. Toliau kitą žodį galvojate Jūs. Pabandykite pastatyti kuo aukštesnį bokštą, sakydami žodžius, kurie rimuojasi.
- ❖ Kai skaitote savo vaikui, išsirinkite vieną žodį. Kiekvieną kartą išgirdęs šį žodį vaikas turi spragtelėti pirštais (Pvz., spragtelėk pirštais, kai išgirsi žodį „ir“).
- ❖ Skatinkite vaiką išstarti, skaityti ir valgyti žodžius, naudodami raidelių makaronus, sausainius.
- ❖ Iš laikraščių, žurnalų, dėžučių iškirpkite abėcėlės raides ir sudėkite jas į dėžutę. Jūsų vaikas gali naudoti šias raides tardamas ir dėliodamas įvairius žodžius.
- ❖ Jeigu Jūsų vaikas pradeda skaityti trumpus, paprastus pasakojimus su paveikslėliais, padėkite jam surasti nepažįstamus žodžius ir suprasti skaitomo teksto reikšmę.
- ❖ Jeigu vaikas suklypo ties kažkokiu žodžiu, palaukite kelias sekundes ir padėkite užduodami klausimus ar užuominas (pvz. Kokia pirmoji žodžio raidė? Ar žinai žodį, kuris prasideda šiuo garsu? Gal padėtų paveikslėlis?)
- ❖ Sugalvokite žodį, kurį Jūsų vaikas žino ir duokite jam užuominų prašydami atspėti apie ką Jūs kalbate. Pvz.: Jis turi keturias kojas ir minkštą kailį. Mažesnis už šunį ir sako „miau“. Iš šių užuominų vaikas turi atspėti, kad sugalvojote žodį „katė“. Pasikeiskite vietomis ir leiskite vaikui sugalvoti žodį ir užuominas apie jį.

- ❖ *Paprašykite vaiko paskaityti Jums, kol gaminat pietus. Kalbėkitės apie tai, ką skaitote. Jei vaikas suklumpa ties žodžiu, ar nesupranta skaitomo teksto, duokite jam užuominų (pvz. Ką tu jau žinai, kas galėtų tau padėti? Kokį gyvūną galėjo sutikti žmogus? Kokį kitą panašų žodį tu žinai?). Pasiūlykite vaikui praleisti žodį ir perskaityti sakinį iki galo. Tada sugrįžkite atgal ir leiskit vaikui pagalvoti kokį gyvūną galėjo sutikti žmogus.*
- ❖ *Skaitydami ne grožinės literatūros knygą, užduokite klausimus (Ką tu žinai apie triušius? Ką norėtum apie juos sužinoti? Ar šioje knygoje pasakojama apie triušius? Iš kur tu žinai?). Kada vaikas ieško atsakymo į klausimus, jis skaito sąmoningai.*
- ❖ *Kai skaitote savo vaikui, užduokite klausimus, kurie mokytų vaiką „skaityti tarp eilučių“. Pavyzdžiui: Kaip tu manai, kodėl vaikas taip pasakė? Kaip tavo manymu, pasijuto vaikas, kai draugas jam leido žaisti kartu? Kaip jaustumeisi tu, jeigu tau taip nutiktu?*
- ❖ *Pažaiskite seklią parduotuvėje, autobuse, vaikščiodami parke. Pabandykite paspėlioti, ką kiti žmonės daro, sako, jaučia. Paaiškinkite, kodėl taip manote. Pavyzdžiui: Aš manau, kad šis žmogus švęs gimtadienį, nes jis perka tortą ir balionus. Aš manau, kad tas vaikas yra laimingas, nes jis supasi sūpynėse ir šypsosi.*
- ❖ *Skaitydami vaikui paaiškinkite, kas šiame pasakojime panašu į realų vaiko gyvenimą. Pasikalbėkite apie kitas istorijas, žmones, įvykius, kurie panašūs į skaitomas istorijas vietas, žmones ar įvykius. Pvz.: Mes taip pat šventėme tavo gimtadienį sode. Šie vaiko seneliai visai kaip tavo seneliai.*
- ❖ *Paprašykite vaiko pavartyti knygą, peržiūrėti paveikslėlius ir papasakoti, apie ką galėtų būti ši knyga. Paklauskite jo, kuo ši istorija panaši į jo gyvenimą. Skatinkite jį susidaryti asmeninius sąryšius. Pvz.: Ką tu žinai apie delfinus? Ar tai neprimena paskutinės mūsų kelionės? Ar prisimeni, kaip mes vykome pas dantistą?*
- ❖ *Skaitydami vaikui, paklauskite jo, kas jam patiko ir nepatiko šioje knygoje. Padėkite vaikui atsakyti tiksliai ir argumentuotai. Jei vaikas atsako „Man patiko vėžlys“, paklauskite jo kodėl. Man patiko kaip vėžlys dainavo ir šoko su kitais gyvūnais.*

- ❖ *Perskaičius knygą ar peržiūrėjus filmą, padėkite vaikui susiformuoti savo nuomonę. Kuris veikėjas tau labiausiai patiko? Kodėl? Kuri pasakojimo vieta buvo įdomiausia? Ar tai buvo naudingas pasakojimas? Kodėl? Kalbėkitės apie mėgstamus ir nemėgstamus dalykus kasdien.*

Pažaiskite daiktų slėpynes. Į nepermatomą maišelį įdėkite kokį nors daiktą (kankorėžį, akmenuką, saldainį ir pan.). Vienas iš vaikų įkiša ranką ir pasakoja, ką jaučia, bet neįvardija. Visi kiti bando atspėti.

- ❖ *Verta išmokti daiktus palyginti. Palyginimus kurkite kartu su vaiku ir nepamirškite klasikinių, pavyzdžiui, veiksmų: „straksi, kaip žvirblis ant šakos, pukši, kaip rūgstanti duona, suglebo, kaip peraugęs lepis...”*
- ❖ *Pažaiskite užsieniečius*
Pasiūlykite vaikams pakeisti kasdieninius žodžius. Šitaip ne tik praplėsite jų žodyną, bet ir lavinsite atmintį. Tarkim pievoje mažylis pamatęs karvę, tegu sugalvoja, kaip ją kitaip pavadinti. (gali būti mūkė, margutė, pienelio davėja ir t.t.). Arba vietoj to, kad sakytumėt: „Jonas kramto obuolį” naudokite: triauška, krimsnija ir pan.

- ❖ Galite vieni kitiems užminti mįslę – apibūdinkite daiktą, o tegu vaikai atspėja. Pavyzdžiui: „saldūs, šalti, aromatingi, gaivinantys, labai mėgstami vaiku. Kas? Oranžinė, pailga, sultinga, auganti darže, mėgstama vaikų ir kiškių. Kas?” Lygiai taip pat pasiūlykite ir mažiesiems sukurti savas mįsles.
- ❖ Sakyk priešingai
Šis žaidimas labai lavina vaiko žodyną, mąstymą, mažylis mokosi būti išvalgus (aukštai-žemai, toli-arti, juokiasi-verkia...). Galima palyginti kai kurių daiktų priešingas savybes: tvirtas akmuo – birus smėlis, švelni žolė – nušienauta pieva, karštas asfaltas – šaltas vanduo...
- ❖ Vaikams labai patinka vabalai. Kurį nors padėjus ant medžio lapo su padidinamuoju stiklu galima gerai apžiūrėti ir papasakoti, ką mato. O rastą vikšrą, įsidėjus į stiklainį galima parsinešti namo ir sulaukti, kada iš jo išsiris dailus drugelis. Ir vėl namuose neturėtų nutilti išpūdžiai. Tik atkreipkite dėmesį, ant kokio augalo lapo tupėjo vikšras – juk jam būnant stiklainyje reikės maisto.
- ❖ Mokant skaičiuoti nereikėtų apsiriboti tik skaičiavimo iš eilės (pvz., nuo 0 iki 10) mokymu. Labai naudinga vaikams pateikti įvairių užduočių, reikalaujančių atlikti bent nesudėtingus aritmetinius veiksmus (pavyzdžiui, kiek matai mašinų, kiek liks, kai viena nuvažiuos).
- ❖ Dar vienas žaidimas, kurio tikslas – išsiaiškinti, ar vaikas sugeba sugrupuoti objektus. Pasiūlykite sugrupuoti kortelėse pavaizduotus objektus. Pvz.: batai, basutės, šlepetės, botai – tai avalynė; tortas, obuolys, sausainiai – tai maistas; katė, arklys, šuo – tai naminiai gyvūnai; ir t.t.
- ❖ Pasiūlykite vaikui įsiminti 10 išstartų trumpų lengvų žodžių. Iškirpkite iš žurnalų 10 skirtingų paveikslukų ir parodykite juos būsimam pirmokėliui, kiekvieną kas 5-6 sek. Parodę visus 10 paveikslukų, paprašykite vaiko prisiminti daiktus, kuriuos jis įsiminė (eilės tvarka nėra svarbi).
- ❖ Prieš pradėdant skaityti knygą, kartu apžiūrėkite knygos viršelį. Paprašykite vaiko pagalvoti, apie ką galėtų būti ši istorija. Pažiūrėję į knygos iliustracijas, sugalvokite klausimus į kuriuos galima būtų atsakyti perskaičius knygą (pvz.: Kodėl vaikas atrodo toks laimingas?).
- ❖ Kalbėkitės su savo vaiku. Paklauskite, kaip praėjo jo diena, ką jis šiandien matė, girdėjo, ragavo, lietė ir uostė. Kas iš šių dalykų jam patiko ir nepatiko? Apie ką norėtų sužinoti daugiau?
- ❖ Raskite laiko kiekvieną dieną po 20 min. vaikams garsiai paskaityti kokį nors tekstą – žinoma, geriausiai tinka pasakėlė. Tokiu būdu lavėja vaiko girdimasis suvokimas, vaizduotė, vėliau jie padės lengviau formuoti skaitymo bei rašymo įgūdžiams.

Pasakų kūrimas

- ❖ Vaikams pateikiami penki vienos pasakos žodžiai ir vienas – naujas. Mažieji turi sugalvoti visai naują istoriją. Galima pasiūlyti keletą kortelių su pasakų veikėjais, panaudoti žaislus, lėles.
- ❖ Vaikams pradėjus pasakoti žinomą pasaką, staiga pasakykite naują veikėją, neturintį su pasaka nieko bendra. Tai galima padaryti bet kuriuo metu: tiek pasakos pradžioje, tiek pabaigoje.
- ❖ Pavyzdžiui, pateikiami tokie žodžiai (paveikslėliai ar pan.): mergaitė, senelė, miškas, gėlės, malūnsparnis. Šis pratimas moko greitai reaguoti į naują informaciją. Įdomesnių rezultatų pasiekama, kai fantastinė tema pateikiama be pasiruošimo, po minimalaus paaiškinimo.

- ❖ „Atvirkščia“ pasaka
Pratimas atliekamas „iškraipant“ pasaką arba „apvertus“ jos temą. Vaikams siūloma prisiminti gerai žinomą pasaką ir pakeisti jos veikėjų charakterį neigiamu arba teigiamu. Prašoma sugalvoti ir papasakoti kaip pasikeis veikėjai, jų charakteriai, įvykiai, koks bus pasakos turinys.
- ❖ *Skaitydami savo vaikui sustokite prieš pasakojimo pabaigą. Paprašykite vaiko numatyti (pagalvoti ir papasakoti), kas toliau nutiks (pvz.: Kaip pasibaigs ši pasaka?). Baikite skaityti pasakojimą ir pasikalbėkite, ar vaiko spėjimas buvo teisingas. Paklauskite, kuri istorijos pabaiga jam patiko labiau (tikroji ar jo paties sugalvota) ir kodėl.*

Medžiaga rinkta iš įvairių šaltinių: www.supermama.lt, www.mama.lt, www.mokytojas.lt, www.mokykla.lt ir kt.

2009-06-16

Parengė Raseinių pedagoginės psichologinės tarnybos logopedė metodininkė Aušra Gudžiūnienė